

SEMINARRAPPORT

EMPLOYMENT AND DISABILITY – HOW DO WE MAKE IT WORK?

HELSINGFORS, 19. MAI 2016

norden

Nordens Välfärdscenter

EMPLOYMENT AND DISABILITY
– HOW DO WE MAKE IT WORK?

Utgiven av Nordens Välfärdscenter
www.nordicwelfare.org
© september 2016

Författare:
Lars Rottem Krangnes

Projektledare:
Lars Rottem Krangnes

Ansvarig utgivare:
Ewa Persson Göransson

Nordens Välfärdscenter Sverige
Box 1073, 101 39 Stockholm, Sverige
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens Välfärdscenter Finland
Mannerheimvägen 168 b
00271 Helsingfors, Finland
Tel: +358 20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Rapporten kan laddas ner på
www.nordicwelfare.org

INNHOLD

Arbeid og funksjonshemming: En felles nordisk utfordring.....	4
Anbefalinger til ÄK-A	5
Nye nettverk og mer erfaringsdeling.....	5
Krafttak for mer kunnskap.....	5
Samarbeid om implementering av UNCRPD	6
50 nordiske eksperter: Slik kan vi ta neste steg.....	7
Flere merkelapper og mer skreddersøm	7
Innsatsen må begynne i skolen.....	8
Enklere start på veien tilbake.....	8
Tiltak på tvers	9
Informasjon og inkludering	10
Arbeidsgiverne må med	11
Vil du vite mer?.....	12

ARBEID OG FUNKJONSHEMMING: EN FELLES NORDISK UTFORDRING

Høy sysselsetting er selve hjørnesteinen i den nordiske velferdsmodellen, og avgjørende for den høye levestandarden i Norden. Samtidig bidrar arbeid til identitet og utvikling for enkeltmennesket. En jobb å gå til gir økonomisk uavhengighet og et sosialt spillerom. FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, UNCRPD, forplikter de nordiske landene til å sikre like muligheter til arbeid for alle, uavhengig av funksjonsgrad. Alle de nordiske landene deler ambisjonen om at så mange som mulig skal delta i arbeidslivet.

Statistikken viser likevel at kvinner og menn med nedsatt funksjonsevne eller psykisk uhelse sliter med å inkluderes på det nordiske arbeidsmarkedet, trass en rekke tiltak på nasjonalt nivå. Det mangler i stor grad dokumentert kunnskap om effekten av ulike metoder for å inkludere personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet. En fersk OECD-rapport konkluderer med at det trengs et gjennomgripende skifte i synet på psykisk helse på arbeidsmarkedet. Samtidig rapporteres det med jevne mellomrom om vellykkede forsøk, prosjekter og lokale innsatser, men ofte forblir disse suksessene enkeltstående og lokale.

Nordens Välfärdscenter og det finske formannskapet i Nordisk ministerråd arrangerte i mai 2016 et ekspertseminar om temaet funksjonsnedsettelse og arbeidsliv. Forskere, organisasjonsrepresentanter og embetsverk fra alle de nordiske landene og selvstyrende områdene deltok, under overskifta «Employment and Disability – How do we make it work?».

Hovedmålet var å utarbeide konkrete anbefalinger til Nordisk ministerråds embetsmannskomiteé for arbeidsliv (ÄK-A) om nye nordiske samarbeidsprosjekter som kan legge grunnlaget for at flere funksjonshemmede kommer i jobb. Seminaret tok utgangspunkt i den forskning og de rapporter som foreligger på feltet i Norden, og løfte fram eksempler på vellykket praksis. Arrangementet var finansiert av ÄK-A, og en del en aktivitet i Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015–2017. Evalueringen av konferansen i Helsingfors viste at både forskere, organisasjonsrepresentanter og embetsverk fant stor nytte i å møtes på en felles ekspert-arena i nordisk kontekst. Tilbakemeldingene til NVC var gjennomgående svært positive.

Gjennom rundebordssamtaler kom de femti ekspertene fram til en rekke forslag om mer og bredere nordisk samarbeid for et mer inkluderende arbeidsliv i Norden. I denne rapporten presenterer NVC ekspertenes anbefalinger til ÄK-A. Et sammendrag av innleggene, debattene og konklusjonene fra seminaret viser hvilke vurderinger som ligger bak forslagene.

Blant anbefalingene fra ekspertene er årlige nordiske ekspertmøter, som også inkluderer partene i arbeidslivet og representanter fra utdanningssektoren. Slik kan det skapes en struktur for raskere framdrift i samarbeidet på nordisk nivå, og for en kontinuerlig nordisk erfaringsutveksling med positive effekter for arbeidet på nasjonalt plan.

En felles nordisk utfordring krever felles nordisk innsats. De anbefalte tiltakene vil kunne gjennomføres med tydelig avsatte ressurser og et nært samarbeid mellom blant andre ÄK-A, Nordisk ministerråds sekretariat, NVC og Rådet for nordisk samarbeid om funksjonshinder.

ANBEFALINGER TIL ÄK-A

NYE NETTVERK OG MER ERFARINGSDELING

- *Årlig nordisk ekspertseminar.* En årlig arena for embetsverk, forskere, funksjonshemmedes paraplyorganisasjoner, de nasjonale kommunesammenslutningene, arbeidsgiverorganisasjoner og fagbevegelsen, koordinert av Nordens Velfärdscenter. Tiltaket vil bidra til nordisk nytte gjennom økt samarbeid, kunnskaps- og erfaringsutveksling på tvers av grensene. NVC vil arrangere et nytt seminar i 2017 for restmidlene i dette prosjektet. Årlige ekspertseminar *bør* inngå i neste handlingsplan for funksjonshinderfeltet, fra 2018. De *kan* også inngå i de årlige formannskapsprogrammene. Seminarene vil være viktige arenaer for å gi Nordisk ministerråd faglige supplement til Nordisk ministerråds sektorrapport om arbeidsliv (Poul Nielson-rapporten, 2016), der funksjonshinderperspektive er fraværende.
- *Årlige inspirasjonshefter.* Ekspertseminaret løftet fram en rekke eksempler på vellykket nordisk praksis på området funksjonsnedsettelse og arbeid. De fleste er knyttet til lokale initiativ og prosjekter. Årlige inspirasjonshefter som tar opp aktuelle eksempler vil skape nordisk nytte ved å spre disse erfaringene nordiske kommuner og nasjonale beslutningstagere imellom. Nordens Velfärdscenter besitter kunnskapen og nettverkene som er nødvendig for kontinuerlig å samle og spre denne typen kunnskap, etter hvert som den utvikles. Også heftene vil kunne være viktige supplement til Nordisk ministerråds sektorrapport om arbeidsliv (Poul Nielson-rapporten, 2016), der funksjonshinderperspektive er fraværende. Tiltaket *bør* inngå i neste handlingsplan for funksjonshinderfeltet, fra 2018. Det *bør* likevel starte opp allerede i 2017, for eksempel gjennom prosjektfinansiering.

Aktuelle tema er blant annet:

- Statlige og kommunale traineeordninger reservert for personer med nedsatt funksjonsevne
- Sosiale entreprenører og frivillig sektor som arbeidsgivere og erfaringsarena for jobbsøkere med nedsatt funksjonsevne
- Lokale erfaringer med implementering av Individual Placement and Support (IPS) som metode for inkludering i arbeidslivet

KRAFFTAK FOR MER KUNNSKAP

- *Oppstart av arbeid for et bedre nordisk statistikkgrunnlag.* Etablere et forum der NVC, NOSOSKO, Nordforsk, NORDREGIO, Nordisk nettverk for forskning om funksjonshemming og de nasjonale statistiske byråene kan forberede og etter hvert også utforme og gjennomføre en felles nordisk innbyggerundersøkelse om ulike former for funksjonsnedsettelse, utdanning og arbeidsdeltakelse. Tiltaket *bør* startes opp i 2017, for eksempel gjennom prosjektfinansiering.

- *Støtte til forskning på effekten av tiltak.* Gi målrettet støtte, for eksempel via NORDFORSK, til tverr-nordisk, deltakerbasert forskning knyttet til effekten av arbeids- og utdanningsrettede tiltak for ulike grupper av personer med funksjonsnedsettelse og psykisk uhelse. Mer kunnskap på dette området vil gjøre det enklere å målrette nasjonale innsatser mot de mest effektive tiltakene, og bidra til å spre gode eksempler på tvers av landene. Tiltaket bør inngå i neste handlingsplan for funksjonshinderfeltet, fra 2018.

SAMARBEID OM IMPLEMENTERING AV UNCRPD

- *Initiere et ministermøte om individuell oppfølging på tvers av sektorer og styrket samarbeid med arbeidsgivere.* Dersom samarbeidsministrene åpner for ad hoc-ministermøter, bør ÅK-A initiere et felles møte for de nordiske samarbeids-, arbeids- og sosialministrene (MR-SAM, MR-A og MR-S), med tema funksjonsnedsettelse og arbeid. Møtet bør ta opp gode eksempler og mulige fellesnordiske innsatser for individuell oppfølging på tvers av sektorer («one stop service»), samarbeid med arbeidsgiverne og det offentlige selv som arbeidsgiver. De nordiske arbeidsgiverorganisasjonene og representanter for de øvrige embetsmannskomiteene bør inviteres til møtet. Et ministermøte vil bidra til å løfte temaet på den nordiske dagsorden, etter at Nordisk ministerråds sektorrapport om arbeidsliv (Poul Nielson-rapporten, 2016) ikke tok opp funksjonshinder-perspektivet. Tiltaket bør gjennomføres raskt.
- *Utrede en mulig felles nordisk handlingsplan for implementering av artikkel 27 i UNCRPD.* De nordiske landene deler forpliktelsene i UNCRPD og har i stor grad de samme utfordringene når det gjelder funksjonsnedsettelse og sysselsetting. En felles plan kan inkludere samarbeid om definisjoner, målsetninger, monitorering, nedbygging av grensehinder for å ta med assistanse og tilrettelegging i utdanning og arbeid, incentiver og informasjonssatsinger rettet mot arbeidsgivere og andre målgrupper. Blant aktuelle initiativ som ble løftet fram på ekspertseminaret, var en årlig nordisk «jobbuke» rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne og psykisk uhelse, samt en felles nordisk pris for inkluderende arbeidsliv. En egen utredning vil være et nødvendig og nyttig supplement til Nordisk ministerråds sektorrapport om arbeidsliv (Poul Nielson-rapporten, 2016) som utgangspunkt for fellesnordiske arbeidslivssatsninger i årene som kommer. Tiltaket kan startes opp i 2017 gjennom prosjektfinansiering, og/eller inngå i neste handlingsplan for funksjonshinderfeltet fra 2018.

50 NORDISKE EKSPERTER: SLIK KAN VI TA NESTE STEG

FLERE MERKELAPPER OG MER SKREDDERSØM

- Mye har blitt gjort for et mer inkluderende arbeidsmarked i Norden, og vi har svært gode rehabiliteringssystemer. Likevel er spørsmålet fortsatt «how do we get it work». Det slo dr. Rita Asplund fast i det første hovedinnlegget da nordiske eksperter på arbeid og funksjonshemming møttes i Helsingfors våren 2016.

Asplund er forskningssjef ved det finske næringslivsforskningsinstituttet ETLA, og har arbeidet mye med forskjeller mellom ulike grupper på de nordiske arbeidsmarkedene. Hun mener en av grunnene til manglende framgang er at tiltak rettes mot svært ulike mennesker som om de var én homogen gruppe.

- Tiltak rettes for eksempel gjerne mot «funksjonshemmede» eller «ungdom», sjeldnere mot «ungdom med nedsatt funksjonsevne». Noen funksjonsnedsettelse kan virke begrensende i utdanningssituasjonen, men ikke i arbeidslivet. Andre påvirker friheten i dagliglivet, men ikke arbeidsevnen, sa Asplund.

Hun påpekte at eksisterende kunnskap og statistikk i stor grad er knyttet til personer som allerede får eller har fått støtte til habilitering og rehabilitering, eller er erklært uføre. Vi vet samtidig lite om de konkrete utfordringene i overgangene mellom utdanningsfaser, og mellom utdanning og arbeidsliv. Her er kunnskapen ofte anekdotisk, gjennom mediasaker.

- Vi må se systematisk på grupper med ulike former for nedsatt funksjonsevne individuelt, og sammenligne deres situasjon på arbeidsmarkedet med situasjonen for ikke-funksjonshemmede, steg for steg, konkluderte Asplund.

- Kanskje er vi i Norden for redde for å sette merkelapper på folk. Statistikken som finnes i de nordiske landene, er vanskelig å sammenligne. Dersom vi ikke klarer å definere målgrupper for et tiltak, blir det svært krevende å nå målet, kommenterte Solveig Osborg Ose, forsker på det norske instituttet SINTEF. Som eksempel trakk hun fram den norske avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA).

- Selv om arbeidslivets organisasjoner og staten har definert flere funksjonshemmede i jobb som et mål, har ikke avtalen ført til målbare endringer. Det er kanskje ikke så rart når avtalen verken definerer «funksjonshemmede» eller knytter indikatorer til målet.

Også Siv Friðleifsdóttir, spesialrådgiver i det islandske Velferdsdepartementet og tidligere leder i Nordisk Råds velferdsutvalg, framholdt at vi må skaffe mer kunnskap om de konkrete snublesteinene, utfordringene og mulighetene som mennesker med ulike funksjonsnedsettelse møter. På Island har Velferdsdepartementet tatt et initiativ i denne retningen.

- Sammen med organisasjonene og aktører i arbeidslivet jobber departementet nå med en studie som skal identifisere hva som hindrer personer med nedsatt arbeidsevne fra å komme inn på arbeidsmarkedet, og hvordan bedrifter kan møte de ulike behovene personer med nedsatt arbeidsevne har, fortalte Siv Friðleifsdóttir. Rapporten er ventet mot slutten av 2018.

I rundebordsdiskusjonene løftet flere av ekspertene fram styrket nordisk samarbeid om konkret implementering og oppfølging av UNCRPD som en hensiktsmessig inngang til samarbeidet om funksjonsnedsettelse og inkluderende arbeidsliv. Rådet for nordisk samarbeid om

funksjonshinder bør ha en sentral rolle i dette. Det ble framholdt at en kontinuerlig nordisk debatt om tolkning av forpliktelsene i konvensjonen, samt samarbeid om monitorering og informasjonsinnsatser, i seg selv vil kunne føre til framgang på feltet.

INNSATSER MÅ BEGYNNE I SKOLEN

- Innsatsene må starte mye tidligere for personer som vi vet vil få utfordringer på arbeidsmarkedet. For å nå de som er født med en funksjonshemming som i utgangspunktet gir nedsatt arbeidsevne, må vi i større grad starte i skolealder med kunnskapsinnhenting og individuell oppfølging, mente Rita Asplund. De nordiske ekspertene i Helsingfors var enige om at dette ikke gjelder bare det som tradisjonelt har blitt sett på som funksjonsnedsettelse, men også psykisk uhelse.

Lidija Kolouh-Söderlund er ansvarlig for prosjektet *Unga in i Norden* på Nordens Velferdssenter. Hun har ledet arbeidet med en rapport som tar for seg det voksende antallet unge med psykisk uhelse i Norden. Rapporten, som er bestilt av Nordisk ministerråd, peker på en sterk sammenheng mellom psykisk helse og fullføring av utdanning – noe som i sin tur er avgjørende for mulighetene på arbeidsmarkedet.

- Norden har et dropout-problem. Vi snakker for lite om arbeidsmiljøet i nordiske skoler, selv om vi vet at forebygging og tidlige innsatser er billig og det motsatte er dyrt. Rapporten vår anbefaler innføring av flerprofesjonelle team i skolene, med sosial- og ungdomsarbeidere. Dette vil også gi lærerne mer tid til å undervise, slår Kolouh-Söderlund fast.

Å forebygge frafall i videregående skole handler om å sikre nødvendig formell kompetanse for arbeidslivet, men også om å ta vare på og videreutvikle selvtillit og sosial kompetanse. Ungdommer som dropper ut av skolen, kan ikke uten videre gå rett tilbake i utdanning eller jobb dersom oppfølging skjer først etter at de har vært «utenfor» i lengre tid.

- Det er enklere å hjelpe folk til å bli i utdanning eller arbeid, enn å hjelpe dem til å vende tilbake. OECD-data fra Østerrike viser at de aller fleste er tapt for arbeidsmarkedet etter at de har søkt om uføretrygd. Det gjelder til og med de som får avslag, understreket Siv Friðleifsdóttir.

ENKLERE START PÅ VEIEN TILBAKE

Den norske paraplyorganisasjonen Unge funksjonshemmede har gjennomført et jobbsøkerkurs for ungdom som er under såkalt arbeidsavklaring eller mottar ulike former for hel eller delvis uføretrygd. Med andre ord for personer som har eller blir utredet for å ha redusert arbeidsevne.

- Vi opplever at mange i denne målgruppa er interessert i å bruke restarbeidsevnen sin, sa prosjektleder Sofie Bejbro Andersen. Hun fortalte at det derfor var overraskende for organisasjonen at relativt få meldte seg på kursene, og at nesten alle de påmeldte hadde vært utenfor utdannings- eller jobberelatert aktivitet i lang tid.

- De fleste hadde lav selvtillit. Noen hadde etter hvert fått vanskeligheter med å skille mellom funksjonsnedsettelsen og personligheten. Mange var egentlig ikke klare for jobb eller utdanning, men måtte først komme inn i aktivitet og en sosial sammenheng.

Sofie Bejbro Andersen fortalte at flere av kursdeltagerne som allerede var erklært helt eller delvis uføre, opplevde å bli avvist av velferdsetatene når de bad om arbeidsrettet oppfølging.

- Vi mangler rett og slett oppfølgingstilbud til ungdommer som mottar full eller delvis uføretrygd. De regnes som «ferdigbehandlede» av systemet, sa Sofie Bejbro Andersen.
- Det er avgjørende at ungdom hele tiden forblir er en del av en sosial kontekst sammen med andre og at de deltar i fast aktivitet, selv om de sliter, mente Lidija Kolouh-Söderlund. Hun understreket at ungdom som har vært lenge utenfor aktivitet i spesielt stor grad er avhengig av individuelt tilpasset oppfølging.
- Vi må lytte til den enkelte. Disse ungdommene er en heterogen gruppe. Rapporten vår viser at noen trenger et lite dytt, andre flere tiltak, og atter andre har et svært komplekst utgangspunkt som stiller store krav til et fleksibelt velferdssystem. Litt for ofte er fokuset mer på hva som hindrer enn på hva den enkelte allerede er flink til, slo Lidija Kolouh-Söderlund fast.
- En stor andel av deltakerne på Unge funksjonshemmedes jobbsøkerkurs var utsatt for det enkelte forskere kaller *selv-ekskludering*, supplerte Sofie Bejbro Andersen.
- De hadde ingen tro på seg selv som interessante jobbsøkere, og gikk ut fra at mulige arbeidsgivere er preget av fordommer mot funksjonshemmede eller personer med psykiske problemer. Derfor søker derfor heller ikke jobb – selv om å komme i jobb er det de drømmer om.

TILTAK PÅ TVERS

Flere eksperter understreket at flerprofesjonelle team med fleksible verktøykasser er en suksessfaktor, ikke bare for å motvirke frafall i utdanningsløpet. Dette er også et viktig verktøy for å bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne eller psykisk uhelse kommer inn i eller tilbake til arbeidslivet.

I Danmark har kommunale utdanningsveiledere siden 2004 arbeidet sektoruavhengig med å veilede så mange unge som mulig fram til utdanning og muligheter for jobb.

Veiledningskontorene har mandat til å gå inn i en tidlig fase for å forebygge dropout. Både OECD og EU har løftet fram dette som en velfungerende ordning, blant annet ved siden av et systematisk samarbeid mellom psykisk helsevern- og arbeidsmarkedsmyndigheter i Nederland.

- Dette er et eksempel på en type innsatser for mer og bedre samarbeid på tvers av sektorer som vi trenger mer av, både på strateginivå og opp mot enkeltpersoner. Her er gapet for stort mellom politiske målsetninger og faktisk organisering av tjenestene, sa Siv Friðleifsdóttir. Rundebordssamtalene under ekspertkonferansen resulterte i et samstemt ønske om sterkere incentiver for tverrsektorielt samarbeid, lokalt og nasjonalt. Nordisk erfaringsutveksling vil være et naturlig grunnlag for nye nasjonale innsatser på området.

Psykolog og senterleder Beate Brinchmann fortalte om et konkret eksempel fra Norge. På Nordlandssykehusets kompetansesenter for arbeid og psykisk helse har Brinchmann og hennes kollegaer etablert et samarbeid mellom primærhelsetjenesten, arbeidsmarkedsetatene og lokale arbeidsgivere. Ungdommene som følges opp får prøve seg raskt i det ordinære arbeidslivet, men med tett oppfølging av helse- og sosialtjenestene over tid. Forsøket er et eksempel på en metode kjent som *Individual Placement and Support*. Resultatene er gode.

- Det handler om «place and train» i det lokale, ordinære arbeidsmarkedet – med utgangspunkt i den enkeltes egne preferanser og egenskaper, ikke «train and place». Forskning viser at det er dobbelt så stor sjanse for å komme ut i ordinært arbeid med denne metoden, sammenlignet med tradisjonelle rehabiliteringstiltak, sa Beate Brinchmann. Også [OECD-rapporten Fit Mind, Fit Job](#) (2015) anbefaler å kombinere aktivitet og behandling.

- Vi vet faktisk mye om hva som fungerer og hva som ikke fungerer når det gjelder arbeid og psykisk helse. Problemet er at vi gjør for lite av det vi vet fungerer, og at de eksisterende systemene i Norge ikke er tilpasset denne måten å jobbe på, understreket Beate Brinchmann.

INFORMASJON OG INKLUDERING

”Place and train”-metoden forutsetter samarbeid med interesserte og velvillige arbeidsgivere, og riktig match mellom arbeidssøker og arbeidsgiver. Sofie Bejbro Andersen pekte på at både arbeidsgiverne og mange av dem som står utenfor utdanning og arbeidsliv opplever «systemet» som en jungel.

- På Unge funksjonshemmedes jobbsøkerkurs så vi at deltakerne som regel visste svært lite om muligheter og rettigheter på arbeidsmarkedet. Det finnes en rekke ordninger for «supported employment», praksis, støtte til utdanning og så videre, men det er vanskelig selv for lokale saksbehandlere å få oversikt, sa Bejbro Andersen.

Denne utfordringen har finske myndigheter forsøkt å gjøre noe med.

- Problemet er ikke *mangel* på tiltak eller ordninger. Derimot er de for sjelden tilpasset mottakeren og i for liten grad satt i sammenheng med hverandre. Derfor introduserte Finland koordinatorene for personer med delvis arbeidsevne eller restarbeidsevne, det såkalte OSKU-programmet, fortalte Päivi Mattila-Wiro fra det finske Sosial- og helsedepartementet og Nina Nevala fra det finske Arbetshälsoinstitutet (TTL). De mener OSKU har ført til mer systematisk oppfølging av målgruppa.

- Evalueringen viser også at vi har endret og forbedret holdninger internt i etatene, sa Nina Nevala.

Organisasjonene for personer med nedsatt funksjonsevne i Finland har vært positive til OSKU, men ønsker å inkluderes mer i den videre utformingen av OSKU.

- Vi må fortsatt jobbe for mer fleksible og brukertilpassede systemer. Da er vi nødt til å systematisere inkludering av funksjonshemmedes organisasjoner i utformingen av tjenestene, sa Pirkko Mahlamäki, generalsekretær i den finske paraplyorganisasjonen Handikappforum.

Hun er også medlem i Rådet for nordisk samarbeid om funksjonshinder, som siden 2012 har bidratt med ekspertkunnskap til alle sektorer i Nordisk ministerråd. Mahlamäki var en av mange eksperter som understreket hvor viktig det er med flere møteplasser for nordiske aktører på feltet funksjonsnedsettelse og arbeidsliv. Flere ønsket en mer samlet nordisk innsats for å løse utfordringene. Et naturlig utgangspunkt for en felles satsing kan være landenes arbeid med å implementere FN-konvensjonen om rettighetene for personer med nedsatt funksjonsevne. Mange av ekspertene etterlyste også mer systematiske satsinger på mangfoldig rekruttering fra stat, regioner og kommuner som arbeidsgivere.

- De nordiske landene har ulik lovgivning og ulike systemer, men det må ikke være til hinder for felles mål og felles innsats. Samtidig må vi ta se på tiltak som har fungert internasjonalt. Kvotering er et eksempel på et virkemiddel som er brukt i andre europeiske land, men som det er delte meninger om blant de nordiske ekspertene, sa Siv Friðleifsdóttir.

ARBEIDSGIVERNE MÅ MED

Flere av ekspertene som møttes i Helsingfors la vekt på at sammensatte problemer krever mer sammensatte løsninger enn de vi har i dag. Da må flere aktører trekkes inn i utformingen. De fleste ekspertene pekte på spesielt én gruppe som i langt større grad må trekkes med.

- I dag ser arbeidsgivere i relativt liten grad inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne som en del av sitt sosiale ansvar, sa Solveig Osborg Ose fra SINTEF. Hun tror dette kan være et potensiale nordiske myndigheter kan bygge videre på, men det er en forutsetning at de offentlige arbeidsformidlingsetatene innleder formelt samarbeid med arbeidsgiverne. Dette synet ble delt av Lidjia Kolouh-Söderlund fra Nordens Velferdssenter.

- Bedriftsledere lytter til andre bedriftsledere, ikke til forskere eller politikere, sa Kolouh-Söderlund. Hun anså det som avgjørende arbeidsgivere som allerede har ansatt personer med nedsatt funksjonsevne eller psykisk uhelse, er med i rekrutteringen av nye arbeidsgivere. Også for jobbsøkere som trenger tilrettelegging eller kanskje ikke har vært i jobb tidligere, er det viktig å bli bedre kjent med arbeidsgiverne.

- På jobbsøkerkursene våre lot vi deltakerne få lære mer om de konkrete mulighetene for å få støtte fra det norske velferdssystemet på veien inn i arbeidslivet, fortalte Sofie Bejbro Andersen fra Unge funksjonshemmede. Hun mente at det viktigste likevel var å la kursdeltakerne møte reelle arbeidsgivere, én til én.

- De fikk prøve seg i reelle intervju situasjoner med arbeidsgivere som hadde ledige stillinger, og treffe andre funksjonshemmede som var i jobb. Mange opplevde at disse møtene med arbeidslivet var et push på veien mot faktisk å søke jobber og ta neste steg mot arbeidslivet.

På Island er både arbeidsgiverne og fagforeningene involvert i det offentlige velferdssystemets rehabiliteringstilbud, i større grad enn i resten av Norden.

- I 2008 etablerte partene i arbeidslivet organisasjonen VIRK, som i samarbeid med myndighetene utvikler, integrerer og analyserer tiltak for rehabilitering og ny deltagelse i arbeidslivet, fortalte Siv Friðleifsdóttir fra Velferdsdepartementet.

Det finnes flere nordiske og europeiske eksempler på at også andre deler av sivilsamfunnet medvirker til konkrete løsninger for et inkluderende arbeidsmarked. Prosjektet KLAP, i regi av den danske Landsforeningen LEV, bidrar til å skape arbeidsplasser for personer med kognitive funksjonsnedsettelse. Direktør i Landsforeningen LEV, Torben Wind Jensen, mener KLAP viser at det ordinære arbeidsmarkedet kan fungere inkluderende, dersom flere aktører samarbeider om de riktige tiltakene.

- Vi samarbeider med større arbeidsgivere som har arbeidsplasser spredt utover hele landet. Utgangspunktet er arbeidsgivernes ordinære behov på arbeidsplassen. Etter en kort praksisperiode blir rundt 85 pst. av jobbsøkerne ansatt i bedriften med en lav timelønnsats som kommer i tillegg til uføretrygden. Kommunene betaler for den nødvendige oppfølgingen av arbeidstakerne fra kollegaer.

Wind Jensen forteller at finansieringen er den største utfordringen.

- Denne måten å skaffe arbeidsplasser på forutsetter at det ligger en uføretrygd i bunnen, og at kommunene vil bidra til at deres innbyggere med kognitive funksjonsnedsettelse er i jobb. Samtidig har den offentlige arbeidsformidlingen i en kommune ofte ikke nok kompetanse eller vilje til å avklare arbeidsevnen til personer i denne gruppa, mener Wind Jensen.

I Frankrike har organisasjonen L'Adapt i over 20 år organisert The Disability Employment Week. Målet er å mobilisere sivilsamfunnet, myndigheter, staten og private bedrifter i kampen for et arbeidsmarked som også inkluderer funksjonshemmede. I løpet av The Disability Employment Week arrangerer L'Adapt en rekke aktiviteter der jobbsøkere får møte arbeidsgivere eller prøve seg i jobb. Parallelt kjører organisasjonen medieutspill, holdningskampanjer og ulike typer lokale arrangementer. Nå ønsker de å spre idéen til resten av Europa.

- I 2015 ble The Disability Employment Week også gjennomført på europeisk nivå, forteller Henri-Pierre Lagarrigue i L'Adapt. Mer enn 4 600 jobbsøkere møtte over 740 arbeidsgivere, fordelt på 35 ulike arrangementer. Et av arrangementene var en såkalt Jobbdate arrangert i EU-parlamentet i Brussel. Neste steg for L'Adapt er å jobbe med muligheten for å arrangere nasjonale «uker» i Belgia, Spania og Italia. Flere av de nordiske ekspertene falt for idéen med «jobbuker» som inkluderer praksisdager hos arbeidsgivere, og en felles nordisk «jobbuke» var blant idéene som kom fram i den avsluttende gruppediskusjonen i Helsingfors.

VIL DU VITE MER?

Alle presentasjonene fra ekspertseminaret er tilgjengelige på [Nordens Velferdssenters nettsider](#). Her finner du også en rekke andre publikasjoner fra NVC om arbeidsliv og funksjonshemming.

- **A Nordic perspective on labour market and disability**
Dr. Rita Asplund, Research Director at ETLA, the Research Institute of the Finnish Economy.
- **Young adults with reduced working capacity – how can society better see their strengths and abilities?**
Dr. Lidija Kolouh Söderlund, Researcher and Project Manager of the NVC-project "Young People in the Nordic Region - Mental Health, Work, Education".
- **Concrete challenges and solutions for young adults with disabilities who want work**
Sofie Bejbro Andersen, Project Manager and advisor for labour and education, Unge funksjonshemmede/Norwegian Young Disabled.
- **From Evidence to Practice in Mental Health and Work: The OECD report Fit Mind, Fit Job (2015) and Iceland's policy on the topic**
Siv Friðleifsdóttir, Special Advisor at the Icelandic Ministry of Welfare and former Minister of Health and Nordic Cooperation.

- **Disability and diverse needs perspective in strategies for diversity on the labour market**
Short presentations of national examples of succesful inclusion strategies. Succes factors and key issues.
 - **Success through strategic inclusion in Finland**
Partial work ability programme (OSKU) and follow-ups – *Dr. Päivi Mattila-Wiro*, Ministry of Social Affairs and Health, and *Dr. Nina Nevala*, Finnish Institute of Occupational Health.
 - **Social responsibility at company level and inclusion of disabled persons**
The Norwegian IA Agreement - *Solveig Osborg Ose*, Research Scientist, SINTEF. Comments from Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)

- **Promising Nordic and European examples**
Short presentations of promising Nordic and European examples of successful policies, projects and services
 - **Nordland Hospital's Competence Center for labour and mental health (Norway)**
Beate Brinchmann, Licenced Psychologist/Center manager
 - **Klapjob (Denmark)**
Torben Wind Jensen, overordnet leder af KLAP & direktør i Landsforeningen LEV.
 - **L'Adapt and The European Disability Employment Week (France)**
Henri-Pierre Lagarrigue, Head of European Affairs and International Development, L'Adapt.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER
– EN INSTITUTION UNDER NORDISKA MINISTERRÅDET

Vi främjar och stärker den nordiska välfärdsmodellen.

Kunskap

Vi samlar erfarenheter från de nordiska länderna inom det välfärdspolitiska området.

Vidareföring

Vi sprider kunskap via våra aktiviteter och nätverk.

Dialog

Vi skapar dialog mellan politiker, forskare och praktiker.

Vi arbetar med

Välfärdspolitik

Funktionshindersfrågor

Arbetsinkludering

Alkohol- och drogfrågor

Välfärdsteknologi

norden

Nordens Välfärdscenter